

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดชีวิตของมนุษย์แต่ละคนมักต้องเผชิญกับเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายที่ผ่านเข้ามาในแต่ละช่วงของชีวิต ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในระหว่างการปรับตัว เพื่อที่จะดำรงชีวิตที่มั่นคงต่อไปได้ในสังคม ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน ตลอดช่วงชีวิตหรือวงจรชีวิต (life cycle) ของแต่ละคน อาจจะแบ่งอย่างคร่าว ๆ เป็น 4 ช่วง คือ ช่วงวัยเด็ก ช่วงวัยรุ่น ช่วงวัยผู้ใหญ่ และช่วงวัยสูงอายุ ในแต่ละช่วงจะสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการที่แตกต่างกัน อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของแต่ละคนแตกต่างกันด้วย

เมื่อเจาะจงพิจารณาถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น พัฒนาการในช่วงวัยนี้มักเป็นเรื่องการเรียนรู้ชีวิตการแต่งงาน การเลี้ยงดูเด็ก การตั้งหลักฐาน การเริ่มประกอบอาชีพ และการหากลุ่มทางสังคมที่เหมาะสม ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของประเทศ ผู้ชายมักจะเป็นสามี, บิดาและเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ในขณะที่ผู้หญิงมักจะเป็นภรรยา, มารดา และผู้ดูแลบ้าน ช่วงเวลาที่มั่นคงที่สุดในชีวิตของบุคคลก็คือ ช่วงวัยผู้ใหญ่เมื่อบุคคลมีอายุประมาณ 30-40 ปี ช่วงเวลานี้สำหรับผู้ชายเป็นช่วงเวลาหนึ่งสำหรับความพยายาม และต้องลงทุนอย่างสูงสำหรับความสนใจในงานหรือการประกอบอาชีพ ชีวิตครอบครัวแม้จะสำคัญแต่ก็ยังน้อยกว่าการทำงาน สำหรับผู้หญิง ความพอใจในการดูแลบ้านและการเลี้ยงดูบุตรมักจะถูกถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด (McHeil, 1969:221)

ต่อมาเมื่อการเปลี่ยนแปลงทางค่าเงินเฟ้อเงินเฟ้อ และสังคมเพิ่มมากขึ้นการขยายตัวงาน การทำงานของผู้หญิง ก็เพิ่มมากขึ้นด้วยผู้หญิงมิใช่แต่ทำงานดูแลบ้าน เลี้ยงดูบุตร บางคนยังต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวหรือเพื่อความพอใจส่วนบุคคลบางคนอาจจะทำงานนอกบ้านตั้งแต่ก่อนแต่งงานแล้ว และยังคงทำงานต่อมา แต่บางคนอาจจะลาออกจากงานมาเลี้ยงดูบุตรและเมื่อบุตรเริ่มเข้าเรียน จึงกลับมามีงานอีกครั้งหนึ่ง ในปัจจุบันมีงานหรืออาชีพมากมายที่ผู้หญิงสามารถจะเลือกทำได้ เช่น รับราชการ พนักงานบริษัท กรรมการ ประกอบอาชีพส่วนตัว เป็นต้น ปัญหาที่ผู้หญิงประสบเสมอเมื่อประกอบอาชีพได้แก่ การยอมรับ ความเชื่อถือ

หรือโอกาสในความก้าวหน้าในอาชีพ โดยเฉพาะปัญหาการกีดกันความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ของผู้หญิง แม้ว่าในปัจจุบันนี้ผู้หญิงจะได้รับการยอมรับมากขึ้นมีผู้หญิงหลายคนที่มีโอกาสเข้าสู่อาชีพซึ่งเดิมถือว่าเป็นงานของผู้ชาย เช่น งานทางวิชาชีพ (แพทย์ หนાયความ ฯลฯ) การประกอบธุรกิจ แต่ก็ยังมีผู้หญิงอีกจำนวนมากที่ยังคงต้องต่อสู้เพื่อที่จะได้ทำงานที่เป้าหมายมีความก้าวหน้า และมีความมั่นคงในชีวิตภายใต้การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปของสังคม

ยุคพัฒนาของสังคมไทยอาจจะกล่าวได้ว่าเริ่มต้นตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกในปี พ.ศ. 2504 การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจนถึงปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาฉบับที่หกได้ผ่านมาเป็นเวลา 29 ปี แล้วสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมากทั้งในด้านโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดกล่าวถึงเกิดขึ้นในปัจจุบันกล่าว คือ การเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ Newly Industrialized Country หรือ NIC หลักฐานสำคัญของการเปลี่ยนแปลงนี้ก็คือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการผลิตภาคอุตสาหกรรมทำให้สินค้าอุตสาหกรรมมีสัดส่วนในผลผลิตรวมแห่งชาติ (GNP) ใกล้เคียงกับสินค้าเกษตรกรรมและมีมูลค่าส่งออกมากกว่าร้อยละ 60 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด (ประเสริฐ แย้มกลิ่นทุ่ง, 2531: 182) หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) มาเป็นเวลา 3 ปี ปรากฏว่าได้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงเป็นประวัติการณ์ คือ มีอัตราการร้อยละ 8.4 ในปี 2530 และร้อยละ 11 ในปี 2531 โดยยังสามารถรักษาเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจไว้ได้อย่างน่าพอใจ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการส่งเสริมการลงทุนทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้าและบริการ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนในโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวทาง และวิธีการในการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 มีการเน้นการลงทุนในภาคเอกชนเพิ่มขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อการกระตุ้น และการสนับสนุนให้ทุก ๆ ฝ่ายมีความตื่นตัวในการผลิตสินค้าและบริการ โดยวิธีที่มีประสิทธิภาพและมีต้นทุนต่ำ เป็นที่นิยมทั้งตลาดในประเทศ และสามารถแข่งขันขยายตลาดของสินค้าและบริการไทยในต่างประเทศ เพื่อนำรายได้เข้าประเทศมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ, สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 6 : น. 1) ผู้ที่มีความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ คือ ผู้ประกอบการ เพราะเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครั้งนี้ คือ

1. บทบาททางด้านการผลิต

ในการผลิตสินค้าและบริการจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่ ที่ดิน หุ่น แรงงาน โดยจะต้องมีผู้ดำเนินการรวบรวมปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เหล่านั้นเข้าด้วยกันเพื่อผลิตเป็นสินค้าและบริการสนองความต้องการของผู้บริโภค การดำเนินการรวบรวมปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เข้าด้วยกันเรียกว่า การประกอบการ และผู้กระทำการดังกล่าวก็คือ ผู้ประกอบการ ดังนั้นจะเห็นได้

ว่าถ้าปราศจากผู้ประกอบการแล้วการผลิตก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการ
มิใช่เพียงทำหน้าที่รวบรวมปัจจัยการผลิตเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่จะต้องการตัดสินใจว่าจะใช้
ปัจจัยการผลิตเหล่านั้นในการผลิตสินค้าอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด และจะผลิตอย่างไร
จึงจะเกิดประสิทธิภาพทางเทคนิคสูงสุด

2. บทบาททางด้านการลงทุน

บทบาทที่สำคัญของผู้ประกอบการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอีกประการหนึ่งก็คือ บทบาท
ทางด้านการลงทุน

เจ้าของปัจจัยการผลิตแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ 4 ประเภทคือ เจ้าของที่ดิน เจ้า
ของทุน เจ้าของแรงงานและผู้ประกอบการ เมื่อมีการผลิตสินค้าและมีการนำปัจจัยการผลิตต่าง ๆ
มาใช้ เจ้าของปัจจัยการผลิตก็ย่อมได้รับรายได้ ซึ่งเป็นผลตอบแทนจากการใช้ปัจจัยการผลิต ผู้
ประกอบการเน้นการลงทุนเพื่อหวังผลกำไรจากการประกอบการ คือ เน้นการลงทุนเพื่อการผลิต
ที่มีประสิทธิภาพ (productivity investment) เพื่อหาผลประโยชน์จากการใช้เทคโนโลยี
ใหม่ ๆ หรือการลงทุนเพื่อเปิดแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ เป็นต้น

3. บทบาททางด้านการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ประกอบการที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจก็คือ การ
นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ซึ่งมีผลทำให้ความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์
ใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาความรู้ใหม่ต่อไปเรื่อย ๆ
ผู้ประกอบการน่าจะจำเป็นต้องเป็นนักประดิษฐ์ แต่อาจจะเป็นผู้ที่เห็นช่องทาง และยอมรับการเสี่ยง
ที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ

ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัยมาก
ขึ้นและให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัจจุบัน ประเทศไทยจะก้าวสู่ความเป็นนิคม
หรือเป็นเสือตัวที่ห้าแห่งเอเชียได้สำเร็จหรือไม่ คงต้องขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ โดยเฉพาะการส่งเสริมจากภาครัฐบาลและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น
หรือคงไว้ในระดับที่น่าพอใจตลอดไป ประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาขีด
ความสามารถของผู้หญิง เพื่อจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น เนื่องจาก
ผู้หญิงมีความสำคัญเพราะมีจำนวนครึ่งหนึ่งของประชากรของประเทศและอยู่ในวัยทำงานประมาณ
ร้อยละ 66.1 โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีผู้หญิงวัยทำงานประมาณร้อยละ 53.3 (สำนักงานสถิติ
แห่งชาติ, การสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร 2530) แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 ได้วาง
มาตรการและแนวทางการพัฒนาสตรีไว้ โดยมีโครงการที่จะดำเนินการหลายโครงการในส่วนที่
สตรีมีบทบาทที่อยู่แล้ว ซึ่งได้แก่การมีทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวการทำงานนอกบ้านเพื่อช่วย
เพิ่มรายได้ครอบครัว

เนื่องจากสตรียังมีโอกาสทางการศึกษา ทาง เศรษฐกิจและการประกอบอาชีพน้อยกว่าผู้ชาย จึงมีสิ่งที่จะต้องแก้ไขอีกหลายประการ เพื่อเพิ่มคุณภาพของสตรีให้มีความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น สิ่งสำคัญ คือ การสร้างขีดความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ (entrepreneur) ให้มีความกระตือรือร้นที่จะได้รับความรู้ใหม่ ๆ มีโอกาสได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน (นงเยาว์ ชัยเสรี, 2521:321)

การพัฒนาสตรีที่ผ่านมานั้นทำให้สังคมและการบริการทางการศึกษา สาธารณสุขของสตรีเปลี่ยนแปลงไปได้ แต่หากการพัฒนาในแง่เศรษฐกิจให้เป็นระบบนั้น ยังเป็นแบบอย่างเชิงข้อจำกัดด้วยการประเมินสถานภาพรวม ๆ ว่าสตรีไทยนั้นเก่งมีความสามารถอยู่แล้วศักยภาพเชิงเศรษฐกิจที่สตรีมีอยู่ จึงไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นระบบที่มีความเชี่ยวชาญ หากยังพัฒนาอยู่ในระดับที่เป็นและทำมาก แต่การทำให้เชี่ยวชาญและมีคุณค่าเชิง เศรษฐกิจคู่กับการลงทุนยังเป็น เรื่องล่าช้า กระแสการพัฒนาในปัจจุบัน จึงเน้นที่การเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจพร้อม ๆ กับการกระจายโอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชน ความต้องการฐานของคุณภาพประชากรที่มีความคิดและการทำเชิงธุรกิจ การพัฒนาคุณภาพ การเป็นนักลงทุน และนักจัดการธุรกิจที่สามารถรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง สตรีจึง เป็นกลุ่มประชากรที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้เข้าสู่ธุรกิจให้เพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ให้สามารถที่จะเป็นฐานสร้างความมั่นคง เชิง เศรษฐกิจของตนเอง ครอบครัว และประเทศได้ การพัฒนาสตรีและธุรกิจ จึง เป็นความสำคัญสูงสุดประการหนึ่ง สตรีไทยมีบทบาทในธุรกิจและการค้าขายที่ค่อนข้างจะเด่นชัดมากกว่าสตรีในหลายประเทศ ดังนั้นสตรีส่วนหนึ่งจึงเป็นฐานของการเริ่มต้นที่มั่นคงได้ (อุไรวรรณ คันทิมทอง, 2532)

ประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยยังขาดแคลนคน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ประกอบการ จึงน่าจะมีการส่งเสริมทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการสร้างขีดความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ

โดยเฉพาะผู้ประกอบการสตรีในธุรกิจขนาดเล็ก (small business) เนื่องจากธุรกิจขนาดเล็ก เป็นกิจการส่วนตัวที่ใช้เงินลงทุนไม่สูง และบริหารงานโดยเจ้าของกิจการ ซึ่งมีเป็นผู้ที่ก่อตั้งกิจการนั้นขึ้นมาเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีการตัดสินใจที่รวดเร็วฉับไวในการขยายตลาดและขยายผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความคิดแปลกใหม่กล้าเสี่ยง จึงมักจะประสบความสำเร็จในเวลาไม่นาน ข้อได้เปรียบของธุรกิจขนาดเล็กเมื่อเทียบกับกิจการขนาดใหญ่ หรือระดับบริหารการค้าข้ามชาติ ก็คือ ความคล่องตัวในการตัดสินใจผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็กสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับธุรกิจของตน ได้อย่างทันเหตุการณ์รวมทั้งไม่ต้องพะวงถึงความต้องการของผู้ถือหุ้น

การศึกษาเกี่ยวกับผู้ประกอบการสตรียังมีอยู่น้อยมาก โดยเฉพาะการศึกษาเชิงสังคมวิทยา ผู้วิจัยจึง เลือกศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกประกอบธุรกิจส่วนตัวของผู้ประกอบการสตรี

านธุรกิจขนาดเล็ก เพราะว่าธุรกิจขนาดเล็ก เป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความคิดริเริ่ม กล้าเสี่ยงและมีทัศนคติในการแสวงหาความก้าวหน้าได้พิสูจน์ความสามารถของตนเอง ได้เรียนรู้ ประสบการณ์ ธุรกิจขนาดเล็กจึงเป็นช่องทางที่ดี เนื่องจากไม่ต้องการใช้เงินทุนมากสำหรับผู้สนใจ ประกอบอาชีพอิสระ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการขนาดเล็ก อาจถ่ายทอดไปสู่ การประกอบกิจการขนาดใหญ่ จึงนับว่าเป็นแหล่งทางความรู้ และประสบการณ์ที่ดี นอกจากนี้ ธุรกิจขนาดเล็กอาจช่วยในด้านการพัฒนาทางการเมืองและสังคมได้ ด้วยการกระจายอำนาจทาง เศรษฐกิจออกไปสู่กลุ่มชนต่าง ๆ แทนที่จะทำให้เกิดความมั่งคั่งกระจุกอยู่เฉพาะในบุคคลกลุ่มน้อย ที่ได้ เปรียบกว่าอยู่แล้ว การแบ่งขนาดธุรกิจที่เข้าทางปฏิบัติมักจะเป็นเอาขนาดการจ้างงาน และ สินทรัพย์ หรือทุนจดทะเบียนเป็นเกณฑ์ และงานบางกรณีก็คำนึงประเภทของกิจการด้วย (แสง สวงวนเรือง, น.14.)

การศึกษาคั้งนี้ ธุรกิจขนาดเล็กหมายถึง กิจการธุรกิจที่มีทุนจดทะเบียนตั้งแต่ 3 หมื่น ถึง 2 ล้านบาท ที่มีคนทำงานไม่เกิน 50 คน ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลายประเภท เช่น อุตสาหกรรม, การขายปลีก, การขายส่งและการบริการ ฯลฯ เป็นต้น ที่เจ้าของเป็นผู้ประกอบการและบริหารเอง ซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของเพียงคนเดียว หรือมีหุ้นส่วนไม่เกิน 2 คน และเป็นธุรกิจแบบเป็นทางการ ในการศึกษาคั้งนี้ยกเว้นการค้าขายย่อยประเภท หาบเร่ แผงลอย ซึ่งถือว่าเป็นธุรกิจแบบไม่เป็นทางการ

2. ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้จะเลือกศึกษาเฉพาะสตรีที่ประกอบธุรกิจขนาดเล็กที่มีการจดทะเบียน การค้า กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ โดยมีเงินทุนในการจดทะเบียนตั้งแต่ 3 หมื่นถึง 2 ล้านบาท เฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร ยกเว้นหาบเร่ แผงลอย

กลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพอื่นเลือกศึกษาเฉพาะ ข้าราชการกองส่ง เสริมการศึกษา กรม ฝึกหัดครู ข้าราชการโรงพยาบาลเจริญกรุงประชารักษ์ พนักงานรัฐวิสาหกิจ นักศึกษาภาคค่ำ โครงการการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อต้องการทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่น่าจะมีผลต่อการตัดสินใจประกอบธุรกิจ ส่วนตัวของผู้ประกอบการสตรีในธุรกิจขนาดเล็ก
2. เพื่อต้องการทราบถึงขั้นตอนในการประกอบธุรกิจส่วนตัวของผู้ประกอบการสตรี ในธุรกิจขนาดเล็ก

3. เพื่อต้องการทราบว่ามีผู้ประกอบการสตรีในธุรกิจขนาดเล็กคิดสัณใจประกอบธุรกิจประเภทใด
4. เพื่อต้องการทราบถึงคุณลักษณะที่ต่างกันระหว่างผู้ประกอบการสตรีในธุรกิจขนาดเล็กกับสตรีที่ประกอบอาชีพอื่น

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาวิจัยในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกประกอบธุรกิจส่วนตัวของผู้ประกอบการสตรีในธุรกิจขนาดเล็ก คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้ คือ

1. เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเชิงวิชาการเกี่ยวกับผู้ประกอบการสตรี
2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาอาชีพของสตรี